

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Α. ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Ι. ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (ΑΠΣ) στην ελληνική εκπαίδευση από τη Μεταπολίτευση ως το 1997, παρά τις αλλεπάλληλες μεταρρυθμίσεις, παρέμειναν παραδοσιακά και κλειστά προγράμματα. Τα προγράμματα αυτά χαρακτηρίζονταν κυρίως από δασκαλοκεντρικές μεθόδους διδασκαλίας, ήταν συγκεντρωτικά, αποτελούσαν ολοκληρωμένες προτάσεις ως προς τη διαμόρφωση και τη διεξαγωγή του μαθήματος, έδιναν ιδιαίτερη έμφαση στην επίτευξη γνωστικών στόχων και ελάχιστη στη μαθησιακή διαδικασία, παραβλέποντας τις ιδιαίτερες ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τις κλίσεις των μαθητών. Συνοπτικά, οι αδυναμίες τους συνίστανται στα εξής: ασαφής και αόριστη στοχοθεσία, απομνημόνευση γνώσεων πληροφοριακού χαρακτήρα, αυστηρός προσδιορισμός του περιεχομένου της διδακτέας ύλης, ανελαστικός προγραμματισμός της διδασκαλίας, περιορισμένη δυνατότητα ανάληψης πρωτοβουλιών από τον εκπαιδευτικό.

Με τις εκπαιδευτικές αλλαγές που επιχειρήθηκαν κατά την περίοδο 1997-2003, έγινε προσπάθεια τα ΑΠΣ να αποκτήσουν σταδιακά χαρακτήρα ευέλικτων προγραμμάτων, με στόχο να αντιμετωπιστεί η μάθηση όχι ως συσσώρευση γνώσεων αλλά ως δημιουργική καλλιέργεια των τρόπων πολυπρισματικής κατάκτησης της γνώσης μέσα από συμμετοχικές και βιωματικές διαδικασίες (Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, 1997). Επίσης, από το 2003, με το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) και τα ΑΠΣ για την υποχρεωτική εκπαίδευση υιοθετήθηκε και η διαθεματική προσέγγιση της γνώσης και επιχειρήθηκε η διασύνδεση των γνωστικών αντικειμένων. Τα προγράμματα αυτά στόχευαν στη διασφάλιση της συνέχειας της διδασκόμενης ύλης, στην εξάλειψη της αποσπασματικότητας της γνώσης, στην αποφυγή επικαλύψεων της ύλης, καθώς και

στη δημιουργία ενός πλαισίου που θα διασφάλιζε μεγαλύτερη αυτονομία στον εκπαιδευτικό.

II. ΔΙΕΘΝΗ ΔΕΛΟΜΕΝΑ

Μια σειρά από κείμενα και πολιτικές που εφαρμόζονται στον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο διαπιστώνουν ότι η μάθηση δεν συνίσταται πλέον μόνον στην κατοχή πληθώρας γνώσεων, στην εκμάθηση των «σωστών» απαντήσεων, στην αποστήθιση κανόνων και εκπαιδευτικών συνταγών. Ενδεικτικά αναφέρουμε τη «Σύσταση για τις ικανότητες-κλειδιά» της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΥ, 1996), τις εκθέσεις της Σύμπραξης των Παιδαγωγικών Ινστιτούτων Ευρώπης (CIDREE, 2004, 2008), κείμενα Διεθνών Οργανισμών (π.χ. ΟΟΣΑ), διεθνείς έρευνες, καθώς και μεγάλο αριθμό εθνικών σχεδίων για μεταρρυθμίσεις στη λυκειακή εκπαίδευση.

Ειδικότερα, έχουν προταθεί από την Ε.Ε., στη Σύνοδο Κορυφής της Λισαβόνας, και έχουν υιοθετηθεί από το Συμβούλιο Παιδείας (2001) τρεις στρατηγικοί στόχοι με δεκατρείς συνδεδεμένους και τριάντα τρεις επιμέρους δείκτες, που αποσκοπούν στη βελτίωση της ποιότητας των συστημάτων εκπαίδευσης, καθώς και στην ενίσχυση τόσο της διά βίου μάθησης όσο και της διευκόλυνσης της πρόσβασης μεγαλύτερου αριθμού ενδιαφερομένων στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Ωστόσο, από την αξιολόγηση των μέχρι τώρα δεδομένων, δεν υπήρξε πρόοδος στα θέματα α) της μείωσης του ποσοστού των ατόμων με χαμηλές επιδόσεις στην ικανότητα ανάγνωσης στην ηλικία των δεκαπέντε ετών και β) της αύξησης του ποσοστού των μαθητών που ολοκληρώνουν την ανώτερη βαθμίδα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, όπως διαπιστώνεται και από τις ερευνητικές μελέτες του PISA (2006). Κάποια πρόοδος σημειώθηκε στο ποσοστό συμμετοχής των ενηλίκων στη διά βίου μάθηση και στη μείωση της σχολικής διαρροής¹, χωρίς όμως να φαίνεται εφικτή η επίτευξη των στόχων που έχει θέσει η Ευρωπαϊκή Ένωση μέχρι το 2010 (Συμβούλιο, 2006).

Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο προτείνεται (Συμβούλιο, 2006) - στο πλαίσιο ενίσχυσης της διά βίου μάθησης - η καλλιέργεια οκτώ βασικών ικανοτήτων (συνδυασμός γνώσεων, στάσεων και δεξιοτήτων), οι οποίες θεωρούνται αναγκαίες για την προσωπική ανάπτυξη του ατόμου, την καλλιέργεια της συνείδησης του ενεργού πολίτη, την κοινωνική ένταξη και την απασχόληση. Πρόκειται για τις εξής ικανότητες:

¹ Στις ΗΠΑ ψηφίστηκε ο Νόμος *No Child Left Behind* (2001), ο οποίος θεωρεί την εγκατάλειψη του σχολείου ως έναν από τους σημαντικότερους δείκτες αξιολόγησης της ποιότητας του εκπαιδευτικού συστήματος για κάθε Πολιτεία.

1. *Επικοινωνία στη μητρική γλώσσα*
2. *Επικοινωνία σε ξένες γλώσσες*
3. *Μαθηματική ικανότητα και βασικές ικανότητες στην επιστήμη και την τεχνολογία*
4. *Ψηφιακή ικανότητα*
5. *Μεταγνωστικές ικανότητες (Learning to learn)*
6. *Κοινωνικές ικανότητες και ικανότητες που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη*
7. *Πρωτοβουλία και επιχειρηματικότητα*
8. *Πολιτισμική συνείδηση και έκφραση*

Κατά συνέπεια, ο πρωταρχικός στόχος της αναδιοργάνωσης των ΑΠΣ έγκειται στο να αναπτύξουν οι μαθητές «ικανότητες-κλειδιά» και να αποκτήσουν «ανώτερης τάξης προσόντα», με χαρακτηριστικά την ευέλικτη, ανοικτή, ομαδοσυνεργατική, καθοδηγούμενη και αυτοκατευθυνόμενη μάθηση, την ανάπτυξη της ικανότητας για επικοινωνία και την καλλιέργεια θετικής στάσης απέναντι στη διά βίου μάθηση.

ΙΙΙ. ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΑΠΣ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΑΝΑΓΚΕΣ

- Προώθηση κοινών στρατηγικών στην εκπαίδευση στο πλαίσιο της Ε.Ε.
- Υποχρέωση παροχής πιστοποιημένων τίτλων σπουδών αντίστοιχων με αυτούς άλλων χωρών της Ε.Ε.
- Δυνατότητα παροχής πιστοποίησης επιπέδου γλωσσομάθειας και γνώσεων Πληροφορικής σε περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο.
- Σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της διαφορετικότητας και της πολιτισμικής ετερότητας στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας.
- Διατήρηση της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας με δημιουργικό και ανοικτό τρόπο (γλώσσα, ιστορία κ.λπ.).
- Παροχή εκπαίδευσης σε ολοένα και υψηλότερο επίπεδο, λόγω των ραγδαίων επιστημονικών και τεχνολογικών εξελίξεων.
- Προώθηση της διά βίου εκπαίδευσης για τη διαρκή αναβάθμιση της γνώσης.
- Έμφαση στα ποιοτικά στοιχεία καθώς και στη διασφάλιση της συνοχής και της αλληλεπίδρασης των παραμέτρων ποιότητας της εκπαίδευσης.
- Περιορισμός της μαθητικής διαρροής.

ΔΕΔΟΜΕΝΑ

- Τα νέα κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα και εξελίξεις (παγκοσμιοποίηση, πολυπολιτισμική κοινωνία κ.τ.λ.).
- Η ανάδειξη της γνώσης ως κυρίαρχου χαρακτηριστικού της εποχής μας.
- Το γεγονός ότι η πληροφορία από μόνη της δεν αποτελεί γνώση (προϋποτίθενται γνώσεις και δεξιότητες για να καταστεί δυνατή η αναζήτηση, η επεξεργασία και η ορθή και δημιουργική αξιοποίησή της).
- Η έξαρση των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων.
- Το καταναλωτικό πρότυπο ζωής και οι επιπτώσεις του στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον.
- Η αύξηση του ποσοστού των αποφοίτων του Γυμνασίου που φοιτούν στο Λύκειο και η ανομοιογένεια του μαθητικού πληθυσμού.
- Η πίεση που ασκείται στο εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς μεγάλος αριθμός αποφοίτων Λυκείου επιθυμεί να εισαχθεί στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.
- Η συρρίκνωση του ελεύθερου χρόνου των μαθητών.

IV. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΑΠΣ

- Η έλλειψη συνοχής μεταξύ των βαθμίδων εκπαίδευσης.
- Η λειτουργία του Λυκείου ως σχολείου προπαρασκευής για την Τριτοβάθμια εκπαίδευση.
- Η ποιότητα της παρεχόμενης γνώσης.
- Η μονομερής κυριαρχία της παραδοσιακής διδασκαλίας, μολονότι η εναλλακτική διδασκαλία εφαρμόζεται ήδη επιτυχημένα κυρίως στις καινοτόμες δράσεις.
- Η περιορισμένη χρήση εποπτικών μέσων, εργαστηρίων, νέων τεχνολογιών, καθώς και η έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής.
- Οι αδυναμίες του παιδαγωγικού πλαισίου: το ασφυκτικό Ωρολόγιο Πρόγραμμα, η ανεπάρκεια του διδακτικού χρόνου για δημιουργικές και καινοτόμες δράσεις, η άτυπη διάκριση ανάμεσα σε μαθήματα πρωτεύοντα και δευτερεύοντα, το εξετασιοκεντρικό σύστημα του Λυκείου, το θέμα της παραπαιδείας.
- Η απώλεια προγραμματισμένων διδακτικών ωρών.

- Η χρήση ενός και μοναδικού βιβλίου και η έλλειψη εναλλακτικού διδακτικού υλικού (πολλαπλό βιβλίο, φάκελος μαθήματος, αξιοποίηση ψηφιακών βιβλιοθηκών, e-book).
- Η εισαγωγή των βιβλίων στο εκπαιδευτικό σύστημα χωρίς προηγούμενη πιλοτική δοκιμασία και αξιολόγησή τους στη διδακτική πράξη.
- Οι πιέσεις που ασκούνται από πολιτικο-ιδεολογικούς παράγοντες σε γνωστικά αντικείμενα ανθρωπιστικού και κοινωνικού χαρακτήρα.
- Η παραγνώριση της νέας σχολικής και κοινωνικής πραγματικότητας (π.χ. θέματα που αφορούν ΑμεΑ, Ε.Κ.Ο.).
- Η ελλιπής κατάρτιση του διδακτικού προσωπικού και η περιορισμένης διάρκειας, επιφανειακή και μαζική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις νέες παιδαγωγικές και διδακτικές προτάσεις.
- Η έμφαση στην απομνημόνευση γνώσεων πληροφοριακού χαρακτήρα, κατά την αξιολόγηση των μαθητών, κυρίως στο Λύκειο.

B. ΣΤΟΧΟΙ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΑΠΣ

Τα νέα ΑΠΣ θα πρέπει να στοχεύουν

- στην ισόρροπη συναισθηματική, πνευματική και σωματική ανάπτυξη των μαθητών, η οποία επιδιώκεται με τον αναπροσανατολισμό των ποιοτικών χαρακτηριστικών της διδασκαλίας. Ο στόχος αυτός μπορεί να πραγματοποιηθεί με ποικίλες διδακτικές και παιδαγωγικές μεθόδους, καθώς και με την εισαγωγή δραστηριοτήτων, οι οποίες προάγουν την αυτογνωσία, την αυτενέργεια, την υπευθυνότητα, τη δημοκρατική συνείδηση, τη διαλεκτική ικανότητα, τη συνεργατικότητα, τον σεβασμό στη διαφορετικότητα, την ανακαλυπτική μάθηση, την καλλιέργεια μεταγνωστικών δεξιοτήτων, την κριτική σκέψη, τη φαντασία, την αναζήτηση και αξιοποίηση πηγών, την ικανότητα για τη λήψη αποφάσεων, την ευαισθητοποίηση σε κοινωνικά θέματα, τις ανθρωπιστικές αρχές και αξίες,
- στην ανάπτυξη δεξιοτήτων εφαρμογής της γνώσης και επίλυσης προβλημάτων σε αυθεντικά περιβάλλοντα,
- στην καλλιέργεια της ικανότητας κάθε ατόμου για κριτική προσέγγιση και αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών,
- στη δημιουργία συνθηκών που παρέχουν σε κάθε άτομο τη δυνατότητα της διάβιου μάθησης («μαθαίνω πώς να μαθαίνω», αυτοκατευθυνόμενη μάθηση, επίλυση προβλημάτων κ.ά.),

- στην αξιοποίηση τόσο ποσοτικών όσο και ποιοτικών μεθόδων αξιολόγησης (π.χ. φάκελος [portfolio] μαθητή, ευρωπαϊκό portfolio γλωσσών κ.ο.κ.) που λειτουργούν ανατροφοδοτικά σε σχέση με την επίτευξη μαθησιακών διδακτικών στόχων και τη βελτίωση της εκπαιδευτικής πράξης,
- στη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής μέσα από την παροχή ίσων ευκαιριών και την καλλιέργεια κοινών στάσεων και αξιών,
- στην καλλιέργεια της συνείδησης του ευρωπαίου πολίτη με την ταυτόχρονη διατήρηση της εθνικής μας ταυτότητας και την ενίσχυση της πολιτισμικής μας αυτογνωσίας.

Γ. ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΑΠΣ

- Οι σκοποί και οι στόχοι των ΑΠΣ πρέπει να αποβλέπουν στην ισόρροπη και αρμονική ανάπτυξη του γνωστικού, του συναισθηματικού και του ψυχοκινητικού τομέα και να συνιστούν ένα γενικό υπόβαθρο σχεδιασμού της διδασκαλίας.
- Τα ΑΠΣ θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη:
 - α) την πολυμορφία του μαθητικού πληθυσμού ως προς τα πολιτιστικά, οικονομικά, κοινωνικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά του,
 - β) τις ατομικές διαφορές των μαθητών, τα ενδιαφέροντά τους και το ιδιαίτερο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον τους,
 - γ) τις προηγούμενες μορφωτικές εμπειρίες της εκπαίδευσης, στηρίζοντας τη βαθμιαία εμβάθυνση γνώσεων από τάξη σε τάξη και από ενότητα σε ενότητα.
- Επίσης, κρίνεται αναγκαίο:
 - ✓ να εξασφαλίζουν ομαλές μεταβάσεις από τη μια βαθμίδα στην άλλη, με βάση μια ενιαία φιλοσοφία, η οποία λαμβάνει υπόψη τη σχέση του Λυκείου με την Τριτοβάθμια και με τη Μεταδευτεροβάθμια Εκπαίδευση,
 - ✓ να υποστηρίζουν την πολλαπλότητα των πηγών μάθησης και να προωθούν ενεργητικές, συμμετοχικές, διαλογικές, διερευνητικές-ανακαλυπτικές και αυτοκατευθυνόμενες μορφές μάθησης (με τη μορφή project και με έμφαση στις διεπιστημονικές προσεγγίσεις), με παράλληλους θεσμοθετημένους μηχανισμούς ελέγχου και έγκρισης των πηγών,
 - ✓ να προβλέπουν την αξιοποίηση των ποικίλων πηγών πληροφοριών (Διαδίκτυο, ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες, βιβλιοθήκες κ.ά.),
 - ✓ να δημιουργούν κίνητρα μάθησης για τον μαθητή αλλά και δυνατότητες καινοτόμου δράσης για τον εκπαιδευτικό,

- ✓ να δίνουν τη δυνατότητα ώστε, ανάλογα με το αντικείμενο, να αναπτύσσονται δραστηριότητες οι οποίες θα λαμβάνουν υπόψη τα ενδιαφέροντα των μαθητών (καθιέρωση ζώνης πολιτισμού και δραστηριοτήτων σε όλο το εύρος της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και επιλεγόμενων μαθημάτων στο πλαίσιο του ολοήμερου Γυμνασίου),
- ✓ να ενισχύουν την αυτονομία του εκπαιδευτικού έργου και τον κριτικό αναστοχασμό του εκπαιδευτικού, μετατοπίζοντας το κέντρο βάρους της διδακτικής πράξης από τα αντικείμενα διδασκαλίας στα δρώντα υποκείμενα, στον εκπαιδευτικό και στον μαθητή,
- ✓ να ορίζουν το ελάχιστο των γνώσεων για τους μαθητές κάθε τάξης. Στα ΑΠΣ θα πρέπει να προσδιορίζεται με σαφήνεια η απαραίτητη γνώση για τους μαθητές, σε ποιους τομείς οι μαθητές θα μπορούν να αξιοποιήσουν τα όσα γνωρίζουν και με ποιους τρόπους θα υιοθετήσουν θετική στάση απέναντι στη μάθηση,
- ✓ να περιορίζουν τον όγκο της ύλης με στόχο την ουσιαστικότερη κατανόηση και τη μεγαλύτερη συνάφεια της παρεχόμενης εκπαίδευσης με τις πραγματικές και ουσιαστικές ανάγκες της καθημερινής ζωής. Για τον λόγο αυτόν είναι απαραίτητος ο επαναπροσδιορισμός των υποχρεωτικών και των επιλεγόμενων μαθημάτων,
- ✓ να διέπονται από τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης,
- ✓ να επιτρέπουν τη διάχυση των περιεχομένων της μάθησης και να προωθούν την εκπαίδευση για την ειρήνη, για την αειφόρο ανάπτυξη, για την ισότητα των φύλων, καθώς και την Τοπική Ιστορία, την Αγωγή Υγείας, την Αγωγή του Καταναλωτή, την επιχειρηματικότητα κ.ο.κ.,
- ✓ να θεσπίζουν κοινά αποδεκτούς κανόνες σχέσεων και συμπεριφοράς, θεμελιωμένους σε πνεύμα φιλαλληλίας και αμοιβαίου σεβασμού.

Δ. ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ (ΤΠΕ) ΚΑΙ ΑΠΣ

- Οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.) προσφέρουν νέες δυνατότητες και προοπτικές στη διδακτική πράξη και τη σχολική ζωή και συμβάλλουν στην επίτευξη στόχων όπως οι ακόλουθοι:
 - ✓ ενεργητική και βιωματική προσέγγιση της γνώσης,
 - ✓ ανάληψη ομαδικών συνεργατικών εργασιών,
 - ✓ σύνδεση της γνώσης με την κοινωνία και την καθημερινότητα,
 - ✓ παρουσίαση της πληροφορίας με πολλές μορφές (πολυμέσα),
 - ✓ δόμηση του μαθησιακού υλικού σε μορφή υπερμέσων,
 - ✓ πρόσβαση, χωρίς χρονικούς και τοπικούς περιορισμούς, σε ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες,
 - ✓ αλληλεπίδραση και άμεση ανατροφοδότηση κατά την πορεία της μάθησης,
 - ✓ παρακολούθηση των ατομικών ρυθμών μάθησης,
 - ✓ δημιουργία ρεαλιστικού περιβάλλοντος μάθησης.
- Οι ΤΠΕ αξιοποιούνται ελάχιστα στην ελληνική εκπαίδευση, ακόμη και όταν υπάρχουν ικανοποιητικές προϋποθέσεις για την αξιοποίησή τους (υλικοτεχνική υποδομή, ύπαρξη βιβλιοθήκης, επιμόρφωση διδακτικού προσωπικού κ.ο.κ.) για λόγους όπως οι εξής:
 - ✓ ο μονομερής προσανατολισμός της διδασκαλίας, κατά κύριο λόγο, στην απόκτηση δεξιοτήτων εκ μέρους των μαθητών, κυρίως για να αυξηθεί η πιθανότητα επιτυχίας στις εξετάσεις,
 - ✓ η κυριαρχία σε μεγάλο βαθμό της μετωπικής, δασκαλοκεντρικής διδασκαλίας, η οποία δεν επιτρέπει στους μαθητές να συλλέγουν, να επεξεργάζονται και να δημοσιοποιούν στοιχεία στο πλαίσιο κοινών δραστηριοτήτων,
 - ✓ η απουσία σαφώς προσδιορισμένου παιδαγωγικού πλαισίου στο οποίο θα εντάσσονται οι ΤΠΕ
- Για την ένταξη των ΤΠΕ στη διδακτική πράξη θα πρέπει να αντιμετωπιστούν τα ακόλουθα ζητήματα:
 - ✓ Οι εγγενείς αδυναμίες και τα όρια στη χρήση τους,
 - ✓ Ο σαφής προσδιορισμός των επιδιωκόμενων στόχων, των αρχών και των διαδικασιών που προϋποτίθενται για την υλοποίησή τους,

- ✓ Ο προσδιορισμός ενός παιδαγωγικού μοντέλου στη βάση του οποίου θα δημιουργείται το εκπαιδευτικό λογισμικό και θα αξιοποιούνται οι ΤΠΕ.

Ε. ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ

- Θα πρέπει να δημιουργηθεί από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ως αρμόδιο όργανο, συγκεκριμένο πλαίσιο, το οποίο θα ορίζει επακριβώς τη διαδικασία εκπόνησης, αξιολόγησης και διαρκούς ανανέωσης των ΑΠΣ, με στόχο τη συνεχή αναπροσαρμογή τους στις επιστημονικές, παιδαγωγικές και κοινωνικές εξελίξεις, με ανοικτές και συμμετοχικές διαδικασίες ανατροφοδότησης από την παιδαγωγική επιστήμη και την εκπαιδευτική πράξη.
- Θα πρέπει να προβλέπεται η προσαρμογή των ΑΠΣ σε ειδικές ανάγκες του μαθητικού δυναμικού με την ουσιαστική συμμετοχή των εκπαιδευτικών στην εκπόνησή τους.
- Η έκδοση των ΑΠΣ θα πρέπει να γίνεται σε ξεχωριστά τεύχη για κάθε μάθημα στη βάση μιας εντελώς νέας αισθητικής και φιλοσοφίας, που θα τα καθιστά λειτουργικά εργαλεία και δεν θα περιλαμβάνουν μόνον προδιαγραφές για τους συγγραφείς των σχολικών βιβλίων, αλλά θα παρέχουν και στους εκπαιδευτικούς εναλλακτικές διδακτικές προτάσεις, ποικίλο υποστηρικτικό υλικό και σε ορισμένες περιπτώσεις εναλλακτικούς τρόπους αξιολόγησης του μαθητή (βλ. κείμενο Π.Ι.: «Αξιολόγηση των μαθητών. Πρόταση στο πλαίσιο αναμόρφωσης του Λυκείου»).

ΣΤ. ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΕΙΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΑ ΑΠΣ

(Ενδεικτικές προτάσεις)

- **Σχετικά με τις δυνατότητες εφαρμογής των νέων ΑΠΣ:**
 - Εξασφάλιση της απαραίτητης υλικοτεχνικής υποδομής.
- **Σχετικά με το θέμα του ασύμπτωτου ανάμεσα στις προβλεπόμενες από τα ΑΠΣ διδακτικές ώρες και στις πραγματοποιούμενες:**
 - Έγκαιρος προγραμματισμός του διδακτικού έργου σε επίπεδο σχολικής μονάδας και μέριμνα από όλους τους αρμόδιους φορείς, ώστε να περιορίζεται στο ελάχιστο η απώλεια διδακτικού χρόνου.
 - Απαιτούμενος διδακτικός χρόνος κάθε σχολικού έτους τουλάχιστον 25 εβδομάδων.

- Καθιέρωση της διδασκαλίας όλων των αντικειμένων σε δίωρη, τουλάχιστον, εβδομαδιαία βάση.
- **Σχετικά με το θέμα του καθορισμού του περιεχομένου της διδακτέας ύλης:**
 - Σε κάθε γνωστικό αντικείμενο, στο 10-20% του συνόλου του διδακτικού χρόνου διδάσκονται θέματα επιλεγόμενα από τους διδάσκοντες, οι οποίοι λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών.

Z. ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΛΥΚΕΙΟ

Η συζήτηση για την αναμόρφωση των ΑΠΣ της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης επηρεάζεται αναπόφευκτα από τρεις παράγοντες: α) από τις διαρκείς μεταβολές που σημειώνονται σε κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο, β) από την τάση γενίκευσης της λυκειακής εκπαίδευσης και γ) από την πίεση που ασκεί στο Λύκειο το σύστημα πρόσβασης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και αντίστροφα.

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία, οι απόφοιτοι Λυκείου στην Ελλάδα (Γενικού και Τεχνικο-Επαγγελματικού) στην ηλικία των 20-25 ετών αποτελούν το 82,1% του συνόλου των νέων. Στόχος της Ε.Ε. είναι να ανέλθει το ποσοστό αυτό, ως το 2010, στο 85% κατά μέσο όρο, ενώ το σημερινό ποσοστό στην Ε.Ε. είναι κατά μέσο όρο 78,1% (EU, 2008). Η αυξητική αυτή τάση δημιουργεί το φαινόμενο της πολυμορφίας του μαθητικού δυναμικού στις λυκειακές τάξεις.

Ειδικότερα, ο επαναπροσδιορισμός του Λυκείου οφείλει να λαμβάνει υπόψη, ανάμεσα σε άλλα, την πολυμορφία των μαθητών ως προς τα πολιτιστικά, οικονομικά, κοινωνικά και γεωγραφικά τους χαρακτηριστικά, το κλίμα δυσαρέσκειας της σχολικής κοινότητας για τη λυκειακή, κατά κύριο λόγο, εκπαίδευση, το μειωμένο ενδιαφέρον των μαθητών για το σχολείο, καθώς και τις προηγούμενες μορφωτικές εμπειρίες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Είναι όμως, επίσης, ανάγκη να τονίσουμε πως το Λύκειο δεν αποτελεί απλώς γραμμική επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης: συνιστά διακριτή βαθμίδα, η οποία παρέχει ανώτερης τάξης μορφωτικά εφόδια και σχετίζεται με τη Μεταδευτεροβάθμια και με την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

Τα νέα ΑΠΣ, όπως προτείνονται από το Π.Ι., φιλοδοξούν να συμβάλουν στη δημιουργία ενός σχολικού προτύπου με ευδιάκριτο και αυτοτελή μορφωτικό προσανατο-

λισμό. Στόχος είναι η Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση να παρέχει γνώσεις και δεξιότητες και να καλλιεργεί στάσεις και συμπεριφορές, ώστε οι μαθητές να μπορούν να διαμορφώσουν στη φάση αυτή της ζωής τους ένα σχέδιο για την προσωπική, κοινωνική και εργασιακή τους διαδρομή. Ειδικότερος στόχος είναι η εκπόνηση ΑΠΣ που θα ανταποκρίνονται στις προσδοκίες των μαθητών και στα μελλοντικά περιβάλλοντα μάθησης, στα οποία αυτοί θα κληθούν να ζήσουν.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο επιφυλάσσει να υποβάλει συγκεκριμένη πρόταση και για την Τεχνολογική Εκπαίδευση (ΕΠΑ.Λ., Ε.Π.Α.Σ.).

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΠΡΟΤΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

➤ Α΄ Λυκείου

Προτείνεται ομάδα υποχρεωτικών μαθημάτων Γενικής Παιδείας και υποχρεωτικών μαθημάτων Επιλογής, καθώς και Ζώνη Πολιτισμού και Δραστηριοτήτων.

➤ Β΄ Λυκείου

Προτείνονται δύο Κύκλοι Σπουδών. Προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα Γενικής Παιδείας κοινά και για τους δύο Κύκλους. Κάθε Κύκλος Σπουδών περιλαμβάνει α) υποχρεωτικά μαθήματα Γενικής Παιδείας με ωρολόγιο πρόγραμμα, στόχους και βαθμό δυσκολίας προσαρμοσμένα κατάλληλα για κάθε Κύκλο και β) υποχρεωτικά μαθήματα Επιλογής (μαθήματα Ειδίκευσης). Και για τους δύο Κύκλους προβλέπονται μαθήματα Ελεύθερης Επιλογής καθώς και Ζώνη Πολιτισμού και Δραστηριοτήτων.

➤ Γ΄ Λυκείου

Προτείνονται τρεις Κύκλοι Σπουδών. Προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα Γενικής Παιδείας κοινά για όλους τους Κύκλους. Κάθε Κύκλος Σπουδών περιλαμβάνει α) υποχρεωτικά μαθήματα Γενικής Παιδείας με ωρολόγιο πρόγραμμα, στόχους και βαθμό δυσκολίας προσαρμοσμένα κατάλληλα για κάθε Κύκλο και β) υποχρεωτικά μαθήματα Επιλογής (μαθήματα Ειδίκευσης). Και για τους τρεις Κύκλους προβλέπονται κοινά μαθήματα Ελεύθερης Επιλογής.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ:

- Στα μαθήματα *Ελεύθερης Επιλογής* και στη *Ζώνη Πολιτισμού και Δραστηριοτήτων* μπορεί να δίνεται η δυνατότητα συμμετοχής των μαθητών διαφορετικών τάξεων στο ίδιο μάθημα Επιλογής ή στην ίδια Δραστηριότητα.

Η. ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

I. Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

- Ειδικότερα για τη βαθμίδα του Λυκείου, η αξιολόγηση σε όλο το εύρος των γνωστικών αντικειμένων και των δραστηριοτήτων μπορεί να γίνεται σε εθνικό, περιφερειακό, νομαρχιακό ή σε επίπεδο σχολικής μονάδας.
- Η αξιολόγηση πρέπει να αξιοποιεί έγκυρα εργαλεία και να εφαρμόζει διαδικασίες προσδιορισμένες με ακρίβεια, γνωστές εκ των προτέρων σε όλους.
- Σκοπός της αξιολόγησης είναι η εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων και η ανατροφοδότηση των αρμόδιων φορέων, οι οποίοι θα προβαίνουν στις αναγκαίες βελτιωτικές παρεμβάσεις.
- Ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να ληφθεί ώστε να εξασφαλιστεί η ισότιμη αντιμετώπιση όλων των διδακτικών αντικειμένων.
- Η θεσμοθέτηση και εναλλακτικών τρόπων αξιολόγησης του μαθητή κρίνεται αναγκαία, διότι συμβάλλει στην επίτευξη του μορφωτικού σκοπού της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, δημιουργώντας το πλαίσιο όπου μαθητές και διδάσκοντες συνδιαμορφώνουν την ποιοτική και αποτελεσματική εκπαιδευτική διαδικασία.

II. ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

- Καθοριστικό παράγοντα επιτυχίας στην εισαγωγή οποιασδήποτε αλλαγής ή καινοτομίας στον χώρο της εκπαίδευσης αποτελεί ο εκπαιδευτικός, ο οποίος, προκειμένου να ανταποκριθεί στις νέες απαιτήσεις, θα πρέπει να επιμορφώνεται συνεχώς, ώστε να αποκτά ή να εκσυγχρονίζει τα επιστημονικά και παιδαγωγικά εφόδια που θα τον βοηθήσουν να ανταποκριθεί στον ρόλο του. Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και των στελεχών της εκπαίδευσης κρίνεται αναγκαία, όχι μόνο για την επαγγελματική ανάπτυξη και εξέλιξή τους αλλά και για τη διαρκή βελτίωση του ίδιου του εκπαιδευτικού συστήματος.

- Παράλληλα με τις προσπάθειες για αλλαγές στη δομή του σχολείου, στα Α.Π.Σ. και στο διδακτικό και υποστηρικτικό υλικό, θα πρέπει να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν προγράμματα επιμόρφωσης ανάλογα με τις ανάγκες των επιμέρους κλάδων των εκπαιδευτικών και των στελεχών της εκπαίδευσης. Στόχος των προγραμμάτων αυτών θα είναι η ενίσχυση του ενδιαφέροντος των εκπαιδευτικών για το έργο τους, η ευαισθητοποίησή τους, η ανανέωση και ο εμπλουτισμός των θεωρητικών γνώσεων για το αντικείμενό τους, καθώς και για γενικότερα θέματα της εκπαίδευσης και, παράλληλα, η βελτίωση των ικανοτήτων και δεξιοτήτων τους σε σχέση με τη διδακτική πρακτική.

Θ. ΠΟΙΟΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΠΡΟΤΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

- Εδραιώνεται ο αυτοτελής μορφωτικός χαρακτήρας του Λυκείου.
- Δίνεται έμφαση στην ανθρωπιστική παιδεία.
- Προωθείται η σταδιακή εμβάθυνση στα γνωστικά αντικείμενα και όχι η κάθετη εξειδίκευση.
- Η δομή αυτή του Λυκείου παρακολουθεί τον βαθμό ωρίμανσης των μαθητών και ενισχύει τη λήψη πρωτοβουλιών και αποφάσεων από την πλευρά τους, καθώς, από τη Α΄ ως τη Γ΄ Λυκείου, αυξάνεται σταδιακά η δυνατότητά τους να επιλέγουν τα γνωστικά αντικείμενα και τις δραστηριότητες ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις κλίσεις τους.
- Περιορίζεται η ανάγκη για φροντιστηριακή υποστήριξη, καθώς ο μαθητής θα είναι σε θέση να ανταποκριθεί στον βαθμό δυσκολίας των μαθημάτων που ο ίδιος επιλέγει.
- Παρέχεται η δυνατότητα ανάληψης πρωτοβουλιών από τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές, εφόσον οι διδάσκοντες θα μπορούν να οργανώνουν επιλεγόμενα θέματα για κάθε γνωστικό αντικείμενο και τη Ζώνη Πολιτισμού και Δραστηριοτήτων, λαμβάνοντας υπόψη τα ενδιαφέροντα και των μαθητών τους.
- Με την εισαγωγή της Ζώνης Πολιτισμού και Δραστηριοτήτων ανοίγει δημιουργικά το σχολείο προς την κοινωνία και τον πολιτισμό, παρέχοντας τις δυνατότητες και προϋποθέσεις για μια διαρκή ώσμωση και αλληλεπίδραση.

- Ο διδακτικός χρόνος των 25 τουλάχιστον εβδομάδων ετησίως επιτρέπει την ταύτιση της διδακτέας με την εξεταστέα ύλη.
- Πρόκειται για ρεαλιστική, εφικτή πρόταση, η οποία λαμβάνει υπόψη τις αδυναμίες του παιδαγωγικού πλαισίου και απαντά σε αυτές.
- Πρόκειται για ανοικτή πρόταση, η οποία, εμπεριέχοντας τις αρχές της συνοχής και της εμβάθυνσης στα γνωστικά αντικείμενα, αλλά και τις αρχές της ελεύθερης επιλογής και της ανάληψης πρωτοβουλιών από τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές, μπορεί να δεχτεί ποικίλες τροποποιήσεις και εξειδικεύσεις, ώστε να εμπλουτισθεί σε κάθε μία από τις επιμέρους πτυχές της.